
'HOMELIE' ŠIME STARČEVIĆA

Vesna Grahovac-Pražić, Gospić

Sveučilište u Zadru
Odjel za nastavničke studije u Gospiću
e-mail: vesnagp@net.hr

UDK: 252.7/.9 Starčević, Š.
Pregledni znanstveni rad
Primljeno 5/2011.

Sažetak

Šime Starčević (1784.-1859.) djelovao je kao gramatičar, polemičar, prosvjetiteljski i vjerski pisac. U njegovu radu razvidna su dva razdoblja; u vrijeme Napoleonove Ilirije prevladava gramatičarski rad (Nova ricsoslovica iliriska vojničkoj mladosti krajicsnoj poklonjena; Nova ricsoslovica ilirisko-francezka, obje tiskane u Trstu 1812.), a u drugom prevladava polemičarski te prosvjetiteljsko vjerski rad. Knjiga Homelie iliti tumačenje S. Evangjelja iz 1850. godine pripada drugom razdoblju. U radu se govori o doprinosu Šime Starčevića hrvatskoj homileti. Promatra se struktura homilija, pristup temi, oblikovanje teksta, funkcionalnost te jezične značajke homilija.

Ključne riječi: *homilija, vjera, Evanđelje, hrvatski jezik, pouka.*

1. ŽIVOT I RAD ŠIME STARČEVIĆA

Šime Starčević¹ (1784.-1859.) rođen je u Žitniku kraj Gospića,² a školovao se u Senju, Zagrebu, Varaždinu i Grazu. Nakon zaređenja neko je vrijeme službovao kao svećenik u Senju, Gospiću, Ličkom Novom i Udbini, a 1814. postao je župnik u Karlobagu, gdje je i ostao više od četrdeset godina, sve do smrti. Starčević je uvaženi intelektualac svoga vremena. Govorio je njemački, talijanski,

¹ Šime Starčević stric je Oca Domovine dr. Ante Starčevića, kojemu je Šime omogućio školovanje i snažno utjecao na njegove životne poglede.

² U Gornje i Donje Pazarište doselila se obitelj Starčevića iz Hercegovine. Poslije su se dva brata (jedan od njih je bio Filip, Šimin otac) doselila u Žitnik. Ondje je 18. travnja 1784. rođen Šime Starčević, od oca Filipa i majke Marte. Kršten je imenom Šimun. Umro je u Karlobagu 14. svibnja 1859. i pokopan uz crkvu svetog Bartolomeja, koja je srušena sedamdesetih godina prošloga stoljeća, kada se gradila magistrala, koja dijelom prolazi kroz crkvu i preko groblja pa se ne zna za grob svećenika Starčevića. U spomenici Župe Karlobag zabilježeno je da je cijelo mjesto žalilo za svećenikom.

francuski i latinski jezik, a služio se većinom slavenskih jezika. Poznao je hrvatsku i slavensku književnost svoga vremena, ali i glagoljsku, jer je bio pripadnik glagoljaške senjske biskupije. Kao pravi intelektualac rasuđuje o svemu što prima, ne prihvaća slijepo tuđe autoritete.³ Živeći po strani od velikih sredina, toliko se više i snažno uključivao u kulturni život svoga naroda. Teško je obolio te umro 1859. godine u Karlobagu, mjestu gdje je dugi niz godina bio župnik.

Starčević je svećenik, prevoditelj, pisac, polemičar i jezikoslovac. Često se priložima javljao u *Zori dalmatinskoj* (1844.-1849.), gdje je objavljivao prijevode, polemičke tekstove, a od većih je u nastavcima bez njegova potpisa *Poslanice licke pastirice Stane Gledovich iz Rudaicah na dalmatinsku pismaricu Anu Vidovich*. U poslanicama satiričke intonacije raspravlja o povijesnim i jezičnim temama, osobito o ilirskom, srpskom i hrvatskom imenu.

Nakon intenzivnog bavljenja jezikoslovnim radom, o čemu svjedoče i dvije gramatike, tiskane iste godine (1812.)⁴ u Trstu, što je i za današnje prilike izniman pothvat, i jedne gramatike u nastavcima, *Ričoslovje*, tiskane u *Glasniku dalmatinskom* (1849.-1850.), Šime Starčević okreće se prosvjetiteljskom radu, pisanju nabožnih, didaktičkih djela. Svećenička dužnost, misijska uloga svećenika bit će nadalje ispred Starčevića znanstvenika. Tada je Starčević već teško bolestan, ali ne prestaje pisati, prevoditi. Znanost dosad nije utvrdila što je sve Starčević napisao ni što je

³ O tome svjedoči i epizoda iz Starčevićeva života. Kada je francuski general Marmont, poglavar Ilirskih provincija, stigao u Gospić htio je u crkvu smjestiti vojnike i konje, ali se Starčević usprotivio tome i oslovio Marmonta na francuskom jeziku. Marmonta je toliko zadivila Starčevićeva inteligencija i dobro poznavanje francuskog jezika da ga je pozvao u Ljubljanu za urednika hrvatskog izdanja službenog lista *Télégraphe officiel des provinces illyriennes*. Do suradnje i izlaska novina na hrvatskom jeziku nije došlo (pripremljen je i sačuvan rukopis prvog broja).

⁴ Starčevićeva *Nova ricsoslovica iliricska* prva je gramatika hrvatskoga jezika pisana hrvatskim jezikom u dotadašnjoj povijesti hrvatske gramatičke tradicije, dakle, kojoj je metajezik hrvatski jezik, a ne neki drugi, pomoću kojega se opisuju hrvatski gramatički sadržaji (kao što su to najčešće bili latinski, talijanski ili njemački jezik). Hrvatski jezik koji autor gramatike opisuje jest štokavski ikavski. Ne samo jezik kojim je gramatika pisana nego i nove spoznaje, posebice opis naglasnoga sustava, smještaju ovu gramatiku u red najznačajnijih hrvatskih jezikoslovnih djela. Druga Starčevićeva gramatika, *Nova ricsoslovica iliricsko-francezka*, francusko-hrvatska gramatika - prerada Mozinove gramatike francuskoga jezika napisane na njemačkom jeziku - svjedoči o izgrađenosti hrvatskoga jezika kojim se opisuje drugi jezik te uvodi hrvatski jezik u jezike koji se mogu po istim modelima učiti u Europi.

tiskao ili imao u rukopisu.⁵ Religioznoj tiskanoj prozi⁶ pripadaju djela:

1. *Kratki nauk čudoredni vrhu dužnosti čovika za seljane*, Zadar, 1807.

2. *Put križa Isukarstova*, Split, 1813.

3. *Katolicsansko pitalo pastirim duhovnim, i roditeljim kerstjanskim vruče priporucseno od Shime Starcsevicha zacs. kan. duh. stol. prisid. i xupnika u Karlobagu. u Riki, Tiskopisom bratje Karletzky 1849.*

4. *Šime Starčevića začastnoga kanonika stolne cerkve senjske, prisednika duh. Stola, i župnika grada Karlobaga. / Homelie iliti tumačenje s. Evanđelja za sve nedilje od Došastja gospodinova do poslidnje nedilje po Duhovih/ knjiga I. / II. / u Zadru Bratja Battara tiskarni izdatelji 1850.*

5. *Homilije ili Tumačenje sv. Evandelja za sve nedjelje u godini, Priredio i izdao Zbor bogoslovne mladeži u Zadru, Tiskara J. Ferrari, 1918.*

6. *Svagdanja pobožnost i prava izpovid kerstjanska po Šimi Starčeviću, začastnom kanoniku, duhovnog štola prisiditelju i gradskom župniku u Karlobagu. S dopuštanjem oblasti duhovne. U Zagrebu 1854. Tiskom i troškom Franje Župana.*

7. *Razmishljanje sedam xalostih Blaxene Divice Marie koje se csini na gori Kalvarii u Karlobagu. U Riki tiskom A. Karletzky. 1855.*

⁵ U zadarskom časopisu *Zori dalmatinskoj*, čije je suradnik, piše o svom radu "Svidoci moga pisanja jesu tri Ričoslovice, prva je sa svim neugladjena godine 1811 u Terstu na svitlo izišla, druga, u dvi knjige rastavljena, i za razumnije Ilirce s' Kritikom upisana, leži u rukopisu, jere neima stroška za tisak; a treća je učinjena istom onako, kako bi se imala u pučka učilišta uvedsti. Ovako sam za pučka učilišta učinio dvojstruku Abecedi, jednu za sela, a drugu za gradove, izgradio sam po drugi put temelje Razbrojstva, preveo sam iz Nimačkog jezika Dogodovštine Staroga i Novoga Zakona, tako ravno i Nauk Kerstjanskoga Bogoštovja, iliti Katekizam, Čudorednost Kerstjansku, i Veliku knjigu Stivenja od Pravotvornosti, i Ljubavi Domovine onako, kako su ove knjige ne davno u Austrijskim Normalskim Skolam pripisane stale. /.../ Uz ovo ja imam još veće od 160 urednih govorenjah za sve Nedilje, i za sve Blagdane Gospodinove, i za Blagdane B. D. Marie, koji se u Rimskom Missalu, i Breviaru nahode, ali i ove nisu za onaj verstopis" (*Zora dalmatinska*, 44, 1846:346/347).

⁶ Starčevićev rukopis knjige pripremljene za tisak čuva se u Senjskom biskupijskom arhivu. Rukopis je s naslovom *Kratki i gladki ODGOVORI na ona, Koja se ponajvishe, i naj obshirnie govore suprot VIRE, I BOGOSHTOVJU Izvorno Dilo Francesco u vojnickoj Tamnici Pariskoj Kapelana Abbé de Ségur S dopustjenjem Pariskoga Nadbiskupa u dvi godine Shestnaest putah preutishteno, godine 1852 u Nimacski, a odonud sada u nask jezik prenesheo Po Shimi Starcsevichu Zacsatnom Kanoniku, duhovnog Stola Prisidatelju, i gradskom Xupniku u Karlobagu Godine 1853.*

U našoj starijoj književnopovijesnoj literaturi, kod Ivana Kukuljevića, nailazimo na podatke da je Šime Starčević autor djela *Kratki nauk ćudoredni vrhu dužnosti čovika za seljane* i *Put križa Isukarstova*, ali ta djela nisu dostupna i danas istraživači (Branka Tafra) opravdano sumnjaju u Starčevićovo autorstvo.

2. STARČEVIĆEVE HOMELIE

Homelie tiska gotovo četrdeset godina poslije dviju gramatika, uz dopuštenje i blagoslov nadbiskupa, a na naslovnici čitamo:

ŠIME STARČEVIĆA ZAČASTNOGA KANONIKA STOLNE CERKVE SENJSKE, PRISEDNIKA DUH. STOLA, I ŽUPNIKA GRADA KARLOBAGA./ HOMELIE ILITI Tumačenje S. Evangjelja za sve Nedilje od Došastja Gospodinova do posljednje Nedilje po Duhovih/ Knjiga I./ U ZADRU Bratja Battara tiskarni Izdatelji 1850.

Homelie imaju dvije knjige,⁷ u prvoj je 29 propovijedi podijeljenih prema duhovnoj godini, a u drugoj 26 propovijedi.⁸

Homilija⁹ je u kršćanskoj liturgiji postala obavezna nedjeljom i blagdanima¹⁰ u IV. stoljeću. Riječ je o propovijedi koja komentira i tumači biblijski tekst pročitan za liturgije (*Opći religijski leksikon*: 2002). Homilija nije uvijek imala isti položaj u liturgiji, ali struktura i značajke su kroz povijest zadržane.¹¹ "Homilija

⁷ Primjerak *Homilija* je iz knjižnice *Teologije u Rijeci*, a knjiga je pronađena u Senju; nedostaje nekoliko stranica, I. dio ima 314 stranica, a II. dio je primjerak iz župne knjižnice u Crikvenici, također nedostaje nekoliko stranica, ima 272 stranice.

⁸ Riječ je o malom formatu, 2 sv. u 1 (316; 276 str.); 19 cm. Knjiga je tiskana u tiskari u Zadru, koju su od svoje majke Marine Battare (vodila je tiskaru poslije smrti muža, jedna od malobrojnih žena u gospodarstvu 19. stoljeća) godine 1831. preuzeli sinovi Pietro Antonie i Napoleon Francesco.

⁹ Riječ dolazi od grč. *Homilia*, što znači obilazak, sastanak, razgovor. "Za razliku od svećanih govora i panegirika predstavlja jednostavno izlaganje (vjerskih) istina namijenjeno pouci (vjernika)" (Badurina, 1985: 256). U misi joj je mjesto uz čitanja evanđelja kao njegovo tumačenje.

¹⁰ Usp. "A novi zakonik kanonskoga prava naređuje: 'U svim misama u nedjelju i zapovijedane blagdane koje se slave uz sudjelovanje naroda treba da se drži homilija i ne može se izostaviti osim zbog važna razloga' (Kan. 767 § 2)" (prema Zagorac, 1998: 43).

¹¹ Homilija se promišljala kao smisao svećeništva, u srednjem vijeku propovjednik je kanal glasa Božjeg, u baroku je forma prije sadržaja. Tridentski sabor naglašava ulogu sakramenta na račun homilije i na neki način potiskuje propovijedanje. U 18. stoljeću pratimo postridentska nastojanja da se naglasi propovijedanje i nađe pravo mjesto u liturgiji, a 19. i 20. stoljeće dalo je svoj

ne smije biti ni preduga ni prekratka, ali uvijek mora biti dobro pripremljena, sadržajna i prilagođena. Homilija nije priopćavanje vlastitih uvjerenja ili ideja, nego crkveni navještaj; ona mora izvirati iz duhovnosti Crkve i pridonositi njenoj izgradnji." (Teološki rječnik: 2009). Martin Štiglic u knjizi *Katoličko pastirsko bogoslovje* ističe da homilija mora biti "temeljita, jasna, podpuna i praktička" (Štiglic, 1886:130). Prema njemu sastoji se od uvoda, tumačenja, primjene i zaključka (*zaglavka*). Uvod sadrži tekst Evanđelja povezan mjestom, vremenom ili okolnostima čitanja. Tumačenje je najvažnije te treba biti jasno, jednostavno, istinito i kratko, a iz njega proizlazi primjena. *Zaglavak* sve ponavlja i poziva na čin potvrde (Štiglic, 1886). Štiglic zaključuje: "U homilijama se dakle ne smije samo tekst tumačiti, nego treba takodjer i volju slušatelja ganuti i čuvstva uzbuditi. Kad se ovo ne bi učinilo, tumačenje bi bilo bez svake koristi, i to bi značilo, samo evanđelje kano u školi tumačiti, ali ne propovijedati." (Štiglic, 1886:132). Suvremena homiletika¹² polazi od liturgijskog teksta i ističe povezanost sa životom zajednice. Homilija je "bodrenje sakupljene zajednice na sudjelovanje u liturgijskom slavljenju i na život u skladu s tim slavljenjem" (Zagorac, 1998: 44). Struktura je u osnovi ona koju nalazimo i kod Štiglica, a prema Vladimiru Zagorcu homilija ima strukturu "*Uvod*, što naviještenu riječ stavlja u njezine autentične povijesne prilike i pravi biblijski kontekst; *Tumačenje*, što će rasvijetliti pojedine dijelove teksta; *Zaključak*, u kojem će uslijediti praktična primjena." (Zagorac, 1998: 45). Homilija može slijediti analitičku (polazi se od središnje teme) i sintetičku metodu (polazi se od tumačenja teksta redak po redak pa se izvodi središnja tema).

Struktura Starčevićeve knjige je sljedeća:

1. PRIDGOVOR Izdateljah
2. OPAZKA
3. Bogovirni Štioče!
4. Knjiga I.
5. Knjiga II.

Predgovor su pisali izdavači i najavljuju Šimu Starčevića kao priznatog uglednika, intelektualca i domoljuba, "čovik velika znanja i sarca, miloljubitelj otačbine" (*Homelie*, 1850: 1). Ističu da ima malo

doprinos. Danas je naglasak na sadržaju, postupcima prikladnim današnjem čovjeku Crkve.

¹² Homiletika je nauka o propovjedništvu. Homilija je koordinirana s kerigmom i katehezom, s time što kerigma ide za prihvaćanjem vjere, kateheza za upoznavanjem vjere, a homilija za "tim da habitus vjere hic et nunc prijede u čin vjere" (Zagorac, 1998: 11).

tiskanih djela te iskazuju zahvalnost što im je dopustio tiskanje djela "okolo kojega je on toliko godinah trudio, koje nepristajnom ljubeznivom marljivostju popravljaje i popravi, ter usu unj, može se reći sve blago, i lipote jezika, uli duboko znanje bogoslovlja, koje ubučeno obukom Slavjanskom postaje ugodnie i izvornie" (*Homelie*, 1850: 2). Nadaju se da će knjiga biti preporučena „po župam duhovništva seoskoga“ jer "kako nam se čini jesu omirene za naš puk, budući da je u njima toliko priprosnosti naravske u razgovorima, da svaka visokost i tajnost naravske u razgovorim, da svaka visokost i tajnost nauka jest u razumni i laki način prikazana kako se pristoji vridnoći slišaocah" (*Homelie*, 1850: 2). Između dva predgovora je Starčevićeva bilješka o kojoj će biti riječ kasnije.

Nakon predgovora izdavača slijedi predgovor autora s početkom *Bogovirni Štioče!*. U predgovoru (koji je već pisan ilirskom grafijom) ističe zadovoljstvo što je mir došao među kršćane i što se javlja zanimanje za književnost. Kaže da je knjigu napisao prema stranim izvorima¹³ i da bi "tako Pastiri Duhovni po selim u svaku dobu na ruci imali ono, što je polak nauka Cerkve Božje vazda naj potribitie, i naj koristnie puku propovidati" (*Homelie*, 1850: 5).¹⁴ Predgovor je napisan u Karlobagu 30. studenoga 1844. Iz predgovora je razvidno da su *Homelie* prijevodi i preradbe djela europskih propovjednika, a da ih je Starčević prilagođavao sredini, vremenu, čitateljima, ponešto dodavao, dotjerivao. Također je iznio svoje poimanje književnosti kojoj je svrha i smisao u objavi i pouci vjerskih i moralnih istina, a to su preduvjeti očuvanja narodne samobitnosti.

Starčevićeve homilije oblikovane su tako da je smisao nabožne pouke uvijek jasan, dorečen, razvidan. Naracija je prilagođena potrebama duhovne prosvjetiteljske pedagogije i didaktike, prožeta uvijek nabožnim duhom i pragmatizmom. Jezik je pročišćen, izbjegava bilo kakve nejasnoće, prilagođen neobrazovanom puku. U tumačenjima zna se poslužiti poslovicama, bliskim puku kao izraz posebne vrste komunikacije, a Starčeviću poznate jer ih je već uvrstio u svoju slovniciu *Nova ricsoslovica iliricska*.¹⁵ Dio je to Starčevićeve poetike; znajući da su poslovice izraz mudrosti puka sačuvane kroz vrijeme, iskoristio ih je da bi poučio taj isti puk

¹³ Posebice se ističe knjigu J. F. Gheriga *Tumačenje Svetoga Evangjelja*.

¹⁴ Predgovori su bez paginacija.

¹⁵ Usp. U slovnici *Nova ricsoslovica iliricska* poslovice smješta na početak u komunikacijske svrhe (čitanje i govorenje). Evo nekih: "Tko umi, tomu dvi./ Star vuk pasia shala./ Upala mu sikira u med./ Prazna vricha uzgoru stat ne moxe." (Starčević, 1812: 10,11).

koji ih je stvarao. Nalazimo ih raspršene u obje knjige i obično ih najavljuje ... *štono se u obćinskoj poslovići govori:*

Tko o zlu, taj po zlu. (*Homelie I, 1850: 61*)

Kakva mater, takva ćer. (*Homelie I, 1850: 84*)

Neka mete svak izprid svojih vratih, pak će biti posvuda čisto. (*Homelie II, 1850: 34*)

Tko hitro daje, dvostruko daje. Tko nerad daje, ništa ne daje. (*Homelie II, 1850: 186*)

Ne čini drugome, što ne bi rada, da tebi drugi učini. (*Homelie II, 1850: 232*)

Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju upada. (*Homelie II, 1850: 250*)

Iluziju razgovora, intiman, prisan ton stvara izravnim obraćanjem *Predragi moji! Dakle draga dico! Dragi*, u želji da bude što razumljiviji. Iz istih motiva nisu rijetki eksklamativni oblici i izrazi *I nut! Ah! Bogu hvala!*. Starčevićeve homilije su zaokružene, čvrste kompozicije strukturirane prema modelu uvoda koji sadrži biblijsku, evanđeosku priču. Uvod u pravilu završava pozivom slušateljstvu, puku u naglašeno prisnom tonu, koji stvara napetost i očekivanje kao:

Poslušajte (*Homelie, I 1850: 2*)

Prosim, da me usterpljeno poslušate (*Homelie, I 1850: 40*)

Pazite (*Homelie, I 1850: 121*)

Ja počimljem, sad poslušajte pričicu (*Homelie, I 1850: 136*)

Tko ima uši za slušati, neka sluša (*Homelie, I 1850: 156*)

Slušajte dakle pomnjivo (*Homelie, I 1850: 178*)

/ .../ prosim, da ustrepljeni budete (*Homelie, II 1850: 2*) 4

Tko želi sve razumiti, neka pomnjivo sluša. (*Homelie, II 1850: 2*) 172

Ja molim. Da me ustrepljeno, i pomnjivo poslušate (*Homelie, II 1850: 182*)

Riječ je o stilskom postupku, apelu, koji slijedi nakon nekog izlaganja i pouke po kojoj bi se trebalo vladati. Apel je najčešće u imperativu i češće u množini nego u jednini, jer se uvijek obraća puku, vjernicima, slušateljima.

Nakon toga najavljuje o čemu će govoriti izvodeći nekoliko teza, uklapa svoje komentare te na kraju slijedi pouka. Stil je prilagođen govornoj komunikaciji trudeći se zadržati pozornost svojih slušatelja i voditi ih k onome što on smatra bitnim. U homilijama propovjednik ostaje sakriven, suzdržan, ali se ipak Starčević javlja nudeći sebe

kao primjer u homiliji *Četvrta nedilja prišastja Gospodinova*, potvrđujući podatke o teškom životu i bolesti: "Slideći svetoga Ivana moram dakle i ja kao pripovidaoc pokore polak moje slaboće jutros ustati, i vašu ljubav, i pobožnost opomenuti, da se i vi kroz dostojnu pokoru za veliki blagdan Božićni pripravite." (*Homelie*, 1850: 39)

Starčevićeva homilija strukturom odgovara Štiglicеvoj, a slično je i kod Zagorca. Možemo to pratiti u izabranoj homiliji *Nedilja sedmodesetice* napisanoj pod geslom iz Evanđelja *Prilično je kraljevstvo nebesko čoviku otcu od obiteli* (Mat. 20. 1).¹⁶ U uvodnom dijelu stavlja geslo iz Evanđelja u biblijski kontekst, riječi Isusove učenicima na putu u Betaniju da Lazara uskrsne. Postavlja geslo u kontekst čitanja i objašnjava da se Bog brine za kraljevstvo na zemlji, svoju crkvu ili sav narod kao što se dobar otac i domaćin brine za svoju kuću, obitelj. Karakterizira pravog gospodara i ujedno najavljuje o čemu će govoriti, a tako će homilija biti strukturirana:

- I. Marljiv.
- II. Pravedan.
- III. Milosrdan.

Uvod završava pozivom slušateljima, intimnim tonom uvlači ih u propovijed "Ako budete pomnivo slušati, dati će Bog da poznate istinu. Ja počimljem." (*Homelie*, 1850: 146). Homiliju dijeli u tri dijela i u svakom počinje biblijskom parabolom koja je istaknuta drugim tipom tiska.

Prvi dio tumačenja govori o gospodaru koji zorom radnike šalje u vinograd, izlazi nekoliko puta i šalje nove radnike. Objasnjava priču od zore,¹⁷ tj. izlaska gospodara pred radnike, stavlja u kontekst Biblije, dolaska pravednika, proroka: "i onda je poslao svoje Apostole, i Evangjeliste, njihove nastupnike, naučitelje, biskupe, i misnike, koji u cerkvi kerstjanskoj, kakonoti u vinogradu Gospodinovu do sverhe svita raditi, kukolj grihah čupati, zloće van guliti, i sime od kripostih, i od dobrih dilah u serca čovičanska siati imaju." (*Homelie*, 1850: 147). Otac obitelji radnik je u vinogradu Gospodinovu i ističe: "Marljivi gospodar ne stoi nikad bez posla, on si sam u svako doba lako zabavu nahodi, i daje izgled svojoj

¹⁶ *Homelie*, knjiga I, 145-155; Usp. "Kraljevstvo je nebesko slično domaćinu koji izade rano ujutro da najmi radnike u svoj vinograd" (Biblija, 1983: 954).

¹⁷ "Zora je ujedno i znak Kristova dolaska" (Badurina, 1985: 593). "Loza se najčešće spominje u vezi s vinogradom, koji je zaštićeno mjesto gdje Božja djeca (loze) napreduju i gdje ih Bog (vinogradar) prati svojom nježnom brigom" (Badurina, 1985: 585).

dici, slugam, svoj čeljadi, i težacima, da i oni u vrime posla marljivi budu" (*Homelie*, 1850: 148).

U drugom dijelu govori o pravičnosti gospodara, koji prije posla dogovara nadnicu i pošteno je isplaćuje kao što će pravedniku biti udijeljena vječita plaća. Kao i u prvom dijelu objašnjava vjersku simboliku pa je smješta u kontekst života puka i upozorava: "Odovuda svaki gospodar, i otac od obitelji kao kerstjanin može sam spaziti, da i on mora pravedan biti, i pravično postupati prama svojim mladjim, slugam, težacim, najmenicim, i meštrim" (*Homelie*, 1850: 147).

U trećem dijelu govori o tome da gospodar mora biti milosrdan. Na početku je biblijska priča o gospodaru koji svima istu nadnicu daje, i onima koji su kasnije počeli raditi i onima koji mu prigovaraju, dapače, naziva ih prijateljima i razjašnjava prigovore. Tako i Bog daje nebeska dobra svim vjernicima i onima koji se pred smrt obrate. Poziva gospodare i očeve obitelji na milosrđe prema slugama i službenicima.

U zaključku efektно uvlači slušatelje u priču i poziva ih na djelovanje u skladu s izrečenim: "S'kratkim govorom, i s'dobrim besidam čovik vazda više opravlja, nego s'pogerdam, psovkam, i proklinjanjim. Evangjelski gospodar nije gerdio, ni je psovao, ni je proklonjao, zato i kerstjanski gospodari, i otci od obitelji ovo nikada ne smidu činiti" (*Homelie*, 1850: 153).

Razvidan je navedeni pristup i struktura u prikazu homilije za *Nedjelju šestodesetnice* napisane pod geslom iz Evandjelja po Luki *Sime jest rič Božja* (Luk. 8. 11.). U uvodnom dijelu najavljuje temu svoje homilije, slikovito objašnjava da su potrebni duhovnici koji propovijedaju riječ Božju kao što su potrebni zemljoradnici koji siju i oru.¹⁸ Sjeme daje plod u dobroj zemlji, a riječ Božja u dobrom srcu. Nakon slikovitog uvoda najavljuje dvodijelnu strukturu homilije:

I. Koji su oni, koji iz riči Božje nikakove koristi ne vade? Ovo će biti prvi dil.

II. Koji su oni, koji iz riči Božje korist vade? Ovo će biti drugi dil.

¹⁸ U propovijedima je česta parabola o sijaču "(Mt 13,1; Mk 4,1; Lk 8,4) Parabola o sijaču usporedba je plodovitosti prihvaćanja Božje riječi. Sijač sije sjeme koje pada kraj puta, pozoblju ptice; koje padne na kamen ili u plitku zemlju, brzo iznikne i brzo se osuši; koje padne u trnje, trnje uzraste pa ga uguši; koje padne u duboku zemlju, urodi stotruko, šezdeseterostruko ili trideseterostruko" (Badurina, 1985: 449). Također, i zemlja u koju polažemo sjeme "često je simbol Crkve koja čovjeka hrani duhovnom hranom vjere i pruža mu zaklon" (Badurina, 1985: 591).

Prisno se obraća slušateljima pozivajući ih riječima: *Tko ima uši za slušati, neka sluša*. Počinje antitezom, najavljujući temu o kojoj neće govoriti, o ljudima koji ne primaju riječ Božju, nego o kršćanima koji slušaju riječ Božju ... *ali iz nje koristi ne vide* i dijeli ih u tri skupine, služeći se metaforom sjemena.

Najprije govori o kršćanima koji čuju, a ne slušaju, misli im lutaju: "Oni pasu svoje oči po puku, ogledaju se pocrkvi, šapću, i govore s'drugim o kojekakvih stvarih, ili drimlju, i spavaju, i jedva čekaju, da se pripovidanje duhovno sverši, i premda, od njega koristi ne imaju." (*Homelie*, 1850: 157). Poput sjemena su koje je palo kraj puta i ptice ga pojele; zatim govori o vjericima koji vjeruju samo dok su u crkvi, kao sjeme koje je uvenulo jer nije imalo vlage. Slijedi treća priča o sjemenu koje je palo među trnje i nije dalo ploda.

U drugom dijelu homilije govori o sjemenu koje je palo u plodnu zemlju i donijelo dobar rod. Riječ Božju treba slušati skrušena srca, moleći pokajanje i želeći naučiti nešto dobro, te nije kriv propovjednik što nas istina pogađa. Riječ homilije uvijek se dotiče svakog čovjeka jer je čovjek njiva na kojoj se sjeme sije.

U pjesnički intoniranoj usporedbi potiče emocije i uvlači slušatelja u prihvaćanje stavova: "Koliko putah nju plug riže, i priverće? Koliko putah nju udara, i muči studen, i žegja, snig, i voda, mraz, i krupa?" (*Homelie*, 1850: 163). Pogađa slušatelja u najosjetljivije područje težačke egzistencije i pokazuje razumijevanje života puka. Efektan završetak propovijedi razjašnjava poredbu i ističe pouku: "Kako se jedna slaba, i hergjava zemlja kroz marljivost težaka poboljšava, onako grišnik po milosti Božjoj dobar postaje" (*Homelie*, 1850: 16). Deskripcija je opravdana životnom aktualizacijom koja u potpunosti odgovara svjetonazoru tadašnjeg čovjeka. Dojmljiva poredba pojačava teološke i filozofske konotacije vjerske priče te tako izravno djeluje na emocije slušatelja, koje poziva da promisle pripadaju li dobroj ili zločestoj zemlji.

Ove homilije, kao i glavnina Starčevićevih homilija, oblikovane su i intonirane kao razgovor sa slušateljima, pretpostavljenim pukom; zato ne čudi pojava retoričkog pitanja: "Ali pitam opet, tko je ovaj pravedni gospodar?/.../" (*Homelie*, 1850: 149) kao uopće figura dijaloga. Služi se apelom: "Recite sada, ni je-li ovo jedan marljivi gospodar /.../" (*Homelie*, 1850: 146), ali i apostrofom: "O dragi Bože!" (*Homelie*, 1850: 152), gdje se zapravo ne obraća slušateljima, nego nekome kome govor realno ne može biti upućen, a u svrhu je isticanja, upozorenja i poticanja. U homiliji se služi anaforičkim ponavljanjima, što govor čini dinamičnijim i stavlja

naglasak na propovjednikovu ideju kao kad govori o marljivom gospodararu i na početku rečenice ponavlja sintagmu: “Marljivi gospodar ustaje rano /.../ Marljivi gospodar izlazi na svoje posle /.../ Marljivi gospodar ne stoi nikada bez posla /.../” (*Homelie*, 1850: 148). Nerijetko se služi epitetima kao “Pridragi moji! /.../” (*Homelie*, 1850: 152) u funkciji izraza stava propovjednika, pojačanih emocija. Nailazimo na stilogeno smještanje pridjeva u postpoziciju ... *vinogradu Gospodinovu ... otca nebeskoga*, u ovisnosti o tome što autor želi naglasiti ili istaknuti. Javlja se uporaba istoznačnica, zapravo bliskoznačnica kao sredstvo isticanja bilo značenja bilo osjećaja, kao ... *dobri, i pravi gospodari... ..listve, ali škole...*

Homilije stavlja u kontekst vremena u kojem živi puk pa će tako u homiliji za *Prvu nedjelju došašća* uklopiti poznatu stvarnost: “Velika je zaisto u našoj zemlji bila nevolja u tečaju ovoga vika kroz tolike rate i smutnje, koje imadosmo sad sTurcima, sad s Francezima...” (*Homelie*, 1850: 7), ili u homiliji *Šesta nedilja po Uskersu*: “Jer tko će pribroiti sve one prave i dobre kerstjane koji su na naše vrime na primer u Franceskoj, ali u Turskoj Isukerstu svidočanstvo dali, kada su se poradi vire Isusove progonstvu, porobljenju, izgnanstvu, mučenju, i ubianju dobrovoljno podložili” (*Homelie*, 1850: 312). Starčević zna savjetovati, želi poučiti i stavlja homiliju u kontekst života i svjetonazora čovjeka kojemu se obraća, a sve u svrhu pridobivanja za vjersku misao i kršćansko djelovanje. U homiliji *Nedilja po mladom litu* upućuje: “Ovo nam kaže po glasu naše duševnosti, koja nam nepristajno viče, da bižimo od zla, i da činimo dobro, i po unuternjem gibanju, i natezanju serca na dobro, koje gibanje, i potezanje u nami čutimo, kada dobre knjige štiamo, ili duhobne razgovore slišamo;” (*Homelie*, 1850: 73). Kritizira narodno vjerovanje da se petkom ne smiju rezati nokti, subotom se ne smije presti ni šiti, kritizira vjerovanje u snove ili: “Opet oni drugi viruju, da im vištice ne će u kuću doći, ni blagu nauditi, ako se metla uzgoru iza vratah posadi, da se mliko ne će pokvariti, ako bude uza se ditelinu od četiri pera nositi” (*Homelie*, 1850: 74).

Zna biti oštar i prema kleru “Što su pak oni duhovnici, koji samo za korist vlastitu službu duhovnu čine? Oni su pravi najmenici, doklegod više gledaju na svoje dohodke, nego li na svoje podložnike” (*Homelie*, 1850: 271). Nastoji biti što jasniji slušateljima pa objašnjava sve što bi moglo biti zapreka primanju vjerskih istina, kao u homiliji o opraštanju, gdje objašnjava koliko vrijedi jedan talent¹⁹ “/.../jedan zlatni talent od onoga vrimenta vridi polak

¹⁹ Starogrčka novčana jedinica.

naših novacah dvanaest hiljadah zlatnih dukatah /.../" (*Homelie*, 1850: 235). Zanimljivo upućuje vjernike "Nemojte svitovnju, ali duhovnu vlast odmah odsudjivati, kada ni su od potribe, što god inačie naredjuju, nego je kod vas do sada u običaju bilo; ne govorite udilje, da se u viru tiče, da se suprot zakonu radi, kada se gdikoji zločesti običaj ukida, ili koje ludo virovanje razvaljuje." (*Homelie*, 1850: 248).

3. NEKE JEZIČNE ZNAČAJKE

Već je spomenuta Starčevićeva bilješka umetnuta između dva predgovora koju prenosimo u cijelosti:

OPAZKA.

Izповidam, da čepurasti verstopis Zagrebački za temeljiti Pravopis Hervatski nikada ni sam priznao, niti mogu priznati. Medjutim za neuzkratiti Narodu korist, koju bi iz moga Rukopisa: "HOMILIE *iliti* Tumačenje S. *Evangjelja*" mogao imati, dopušćam G. G. Bratji Battara ovo Dilo u Zadru na svitlo izdati s' ovim izrečenim ugovorom, da se ni jedna rič, brez moga znanja, ne ima prominiti, niti ondi postaviti e, ali što drugo, gdi ja postavljam čisto i. K' tomu zahtivam, da se ovo Izповidanje na strani pervoga lista podpuno ovako utišti, kako je ovdj upisano. U ostalom G. G. Battare mogu se u izdavanju služiti s' onim verstopisom, koj bi im mogao koristnii biti.

Podp. U Karlobagu na 16 Lipnja 1849.

Shime Starčevich

Zacs. Kan. Duhov. Stol. Prisd. i Xupnik.

Starčević je u kulturnoj javnosti svoga doba poznat po suprotstavljanju ilircima i neslaganju s njihovim jezikoslovnim stavovima, posebice u vezi sa slovopisom; oštro se protivi uvođenju ilirske grafije, posebice uvođenju dijakritičkih znakova i u tom svome buntu zagrebački pravopis naziva *rogati verstopis*, *čepurasti verstopis*. Neslaganje s preporodnim idejama i pogledima na jezik i književnost možda su utjecali na odustajanje od jezikoslovnog rada, ali nikako odustajanje od vlastitih jezikoslovnih pogleda i stavova. Ostaje dosljedan štokavskoj ikavici kao temelju standardizacije. Dopustio je tiskanje propovijedi iz prosvjetiteljskih i duhovnih razloga jer mu je prosvjećenje puka na prvome mjestu. U *Opazki* su Starčevićev potpis i dužnosti tiskani starom grafijom.²⁰ Tako

²⁰ U članku *Književnost* objavljenom u *Zori dalmatinskoj* 1846. godine priznaje da ne može prihvatiti rogati pravopis ni za napredak braće Dalmatinaca, ni za

je pitanje grafije u *Homeliamama* bespredmetno spominjati. Riječ je o grafiji ili slovopisu, iako Starčević kao i većina gramatičara dopreporodnog vremena upotrebljava termin *verstopis* ('pravopis').

Propovijedi su pisane ikavskom štokavicom, ali ima odmaka, što se prije može pripisati izdavačima/tiskarima koji su tekst prenosili u ilirsku grafiju. U pisanju velikog i malog slova slijedi pravila postavljena u svojoj slovnici, veliko slovo piše na početku rečenice, u osobnim imenima i kao znak počasti. U slovnicama dopreporodnoga vremena puno je neujednačenosti, a kako je riječ o dvojezičnim gramatikama, zavisilo je pisanje velikog i malog slova od pravila u drugom jeziku s kojim je hrvatski bio u pojedinoj gramatici u kontrastivnom odnosu. Tako se npr. u gramatikama u kojima se hrvatski jezik opisuje na njemačkom jeziku, sve imenice pišu velikim početnim slovom, i sl. Većinu riječi vezanih uz religijski diskurs u *Homeliamama* piše velikim slovom²¹ u znak poštovanja (*Neznabožacah, Apostoli, Sakrament, Andjel, Otkupitelj...*). Odstupanja ima u pisanju pridjeva na -ski (*Izraelski, Katoličanske, Betlahemskim...*). Prevladava uporaba velikog slova kod posvojnih pridjeva u postpoziciji (*zemlju Izraelsku, kotar Jordanski, gospodi Žudinskoj, sinovim Makabejskim, more Galilejsko ...*). Starčević je bio protiv morfonološkog pravopisa, ali u *Homeliamama* nije dosljedan (*občinski, odvrženoj, bezzakonito, razkoše, mnoštva, izpovidi, uzspomena, društvu, iztira, izterčimo ...*). Po tome je u skladu s hrvatskom slovopisnom tradicijom koja nije isključiva kada valja označiti granicu morfema.

Puristički pogledi vodit će ga i u *Homeliamama*, izbjegava posuđivanje i koristi "domaće" riječi. Zbog namjene knjige leksik je bliži autorovu organskom idiomu (*pedepsu, jurve, očutiti, brime, kip, besida, počutite, pir ...*), a prema potrebi tvori riječi (*zemljotežnik, ovčarnica, voljkoliko, učovičenje, bogopsovna, zgodopisac ...*). Kako se propovijedi oslanjaju na Evanđelja, tako neće uvijek moći izbjeći posuđenice (*aldova, tempal*). Nije rijetkost da prevodi kako bi se

ljubav Kuzmanića i napredak časopisa "... i za veći napridak skupne književnosti naše moram tebi dopustiti iz mojih rukopisih, koji se u vašim rukama nahode, članke polak tvoje volje vaditi, i s' verstopisom, s' kojim se služiti uzvoljiš, u Zoru stavljati s' ovim tverdim ugovorom, da mi ondi, gdi sam ja čisto, sladko, gladko i ugodno i upisao, ě osedlano u naše riči ne postavljáš, i da moje Ime i Pleme, ako bi ga kada trebalo napomenuti, ne s' nagerdjenim, nego s' čistim slovim utišiti pustiš" (*Zora dalmatinska*, 1846: 345).

²¹ Usp. "U nashem jeziku postavlja se veliko slovo 1) na pocselu svakoga izrecsenja, oli stiha govorenje pocsimajuchega, 2) na pocselu svakoga imena vlastitoga; 3) na pocselu imenah od znanjah, i csastih, kada su poglaviti govorenja pridstojak/.../" (Starčević, 1812: 111).

približio slušateljima (... latinski *Paralysis*, a naši *oslabljene žilah* ...). Oblici slijede one iz gramatike, pisanje *h* u genitivu množine (*selah, gradovah, mistah* ...), tvorba komparativa (*starii, razumnii, mudrii* ...), glagolskih oblika (*uzimadu, je hotio, biaše* ...) ²² i ostalo.

4. ZAKLJUČAK

Iz navedenoga razvidno je da Starčević u homilijama kombinira analitičku i sintetičku metodu te naklonjenost prosvjetiteljskoj propovijedi. Njegove homilije pokazuju nadahnutog homiličara koji zna privući i pridobiti slušatelja. Pisanje i govorenje homilije zahtjevan je posao, koji pretpostavlja široko obrazovanje, vjersko, jezično i humanističko, ali traži i nadarenost.

Starčević pokazuje poznavanje zakonitosti pisanja teksta, poznavanje znanosti i umjetnosti te citiranja (citira između ostaloga Inocenta IV., svetog Augustina, zaključak Tridentskog koncila). Tekst je grafički primjereno organiziran, smjenjuju se funkcionalno stilski različiti tipovi tiska. Ponegdje tema ponese autora te nastaju stihovi kao u homiliji *Peta nedilja po Bogojavljanju* (*Homelie*, 1850: 134):

Kukolj, ljuj, i vlaca
U oganj se baca;
I to zauvike.

Dobrim nebeski Raj,
A grišnicima pakla kraj
Bit' će po sve vike.

Poredbe su upečatljive (sjeme, kukolj) i prilagođene slušateljstvu, životno aktualizirane. Stihovi slijede ritam narodne pjesme, blizak puku, i ne možemo reći da stihovi, iako napisani u pragmatične svrhe, ne zazvuče poetski. Zna Starčević lirski intonirati tekst, proširiti sliku, kao u primjeru “/.../da se bižanje ne bi dogodilo u zimu, ali u subotu: zašto nikada ni je mučnie

²² Usp “U vecbbroju,/ Parvo padanje na ...i/Druho padanje na..ah/.../” (Starčević, 1812: 26); “Od stavnog nacsinja se *prispodobljivi*, i *pridobivi*; onaj pridavajuch za muxko pleme u istom plemenu izhodechem na *i* slovo *i*, za xensko *a*, za neznano *e*” (Starčević, 1812: 41); “Misto buduch proshastoga vrimena u svim vrimenoricsim mnogo lipshe i mnogo bolje potribuje se sadashnje kazajuchega nacsina pridpostavljjajuch mu ricsicu, uz n. p. *kada uzimam, uzimash/.../uzimadu*” (Starčević, 1812: 62); “Nesvarheni Nacin. Proshas.vr. hotio, hotila, hotilo ...Kazajuči Nacsin./polakproshasto ja biah, ti biashe/.../” (Starčević, 1812: 52).

bižati što u zimu, kada su puti zločesti, dnevi kratki, studeni velike, kiše česte, i snigovi visoki” (*Homelie*, 1850: 271).

Starčevićeve homilije slijede stoljetnu tradiciju hrvatskih propovjednika. Strukturom, stilom i obradom teme odišu svevremenskim te funkcioniraju i danas. Razvidno je da je poznavao djela europskih i hrvatskih homiličara.²³ U jednom od prvih teorijskih djela kod nas o homilijama, Štiglicevu djelu *Katoličko pastirsko bogoslovje* (1886.), spominje se i djelo Šime Starčevića: “Novije se vrieme s homilija osobito odlikuju: Förster (Homilien), Hirscher (Betrachtungen) i Martin Königsdorfer (Homilien), pohrvatio ih Šimun Starčević” (Štiglic, 1886: 130).

Homilije slijede bogatu tradiciju hrvatske homiletike još od Josipa Banovca, koji zajedno s “ostalim propovjednicima 18. st. pripada onim postridentskim nastojanjima koja su ponovo uzdigla crkveno govorništvo, tako da se od druge polovice 19. st. u homiletičkoj literaturi govori o klasičnom dobu crkvenog govorništva” (Srdoč-Konestra, 2003: 203). U homilijama Pavičića, Filipovića, Bašića, Leakovića, Vrinjanina, Šveleca i drugih u središtu je sadržaj, a ne stilistička kićenost i dotjeranost. Hrvatska homiletika slijedila je europsku propovjedničku poetiku “od srednjeg vijeka do naših dana, ali se obazirala i na domaće potrebe, prilike i običaje, ne samo u sadržaju poruke nego i u jezičnom iskazu” (Bratulić, 1996: 7).

U duhu europske homiletike Starčević je ponudio hrvatsku homiliju te pokazao da je za homiletičara potrebna duhovno-vjerska stručnost, jezikoslovna spremnost te humanistička naobrazba. Sigurno da je Starčević pokazao i poseban dar, koji je njegove homilije učinio živim, vjerodostojnim i danas.

Literatura:

Aubert, R. i dr. (1987.) *Velika povijest crkve, prvi polusvezak Crkva između revolucije i restauracije*, (ur. H. Jedin), Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Biblija (1983.) (ur. J. Kaštelan, B. Duda), Kršćanska sadašnjost, Zagreb,

Bratulić, J. (1996.) *Hrvatska propovijed od svetog Metoda do biskupa Strossmayera*, predgovor u knjizi *Hrvatska propovijed*, Erasmus, Zagreb, 5-12.

²³ Starčevićeve *Homelie* navedene su uz djela Banovca, Pavičića, Filipovića, Bašića, Muliha, Leakovića, Tomikovića, Vrinjanina, Horvata i drugih značajnih hrvatskih homiličara.

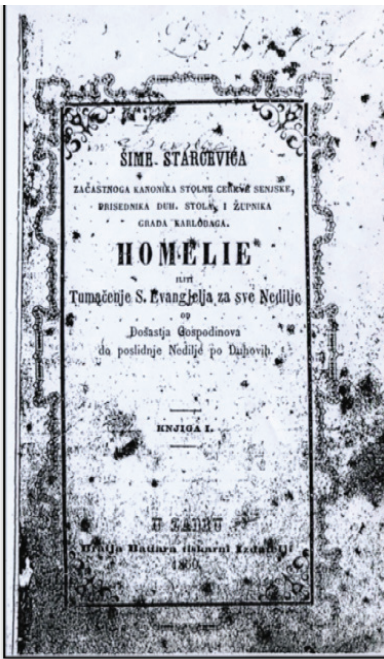
- Enciklopedijski teološki rječnik* (2009.) (ur. A. Starić), Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
- Hrvatski književni romantizam* (2002.) (priređio D. Jelčić), Školska knjiga, Zagreb.
- Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva* (1985.) (ur. A. Badurina), SNL, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
- Lika i Ličani u hrvatskom jezikoslovlju* (2003.) (ur. M. Samardžija), Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- Lukežić, I. (2005.) "Homelie" Šime Starčevića iz 1850. godine, *Riječki teološki časopis*, 13, br. 1, Rijeka, 201-209.
- Opći religijski leksikon* (2002.) (ur. A. Rebić), LZMK, Zagreb.
- Religijski leksikon* (1999.) (ur. J. Laća), Mostar, Zagreb.
- Srdoč-Konestra, I. (2004.) (ur. A. Jambrih) Toposi božje kazne i nagrade u Razgovorima duhovnim pastira s'otara... J. Banovca, *Zbornik o Josipu Banovcu*, Gradska knjižnica "J. Šižgorić" i Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Šibenik, Zagreb, 203-212.
- Starčević, Š. (2002.) *Nova ricsoslovica iliriska*, Pretisak Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- Starčević, Š. (1850., 1912.) *Homelie iliti Tumačenje S. Evanđelja za sve Nedilje od Došastja Gospodinova do posljednje Nedilje*, Bratja Battara, Zadar.
- Starčević, Š. (1918.) *Homilije ili Tumačenje sv. evanđelja za sve nedjelje u godini*, Zbor bogoslovne mladeži, Zadar.
- Suvremena katolička enciklopedija* (2005.) (priređili M. Glazier i M. K. Hellwig), Marjan tisak, Split.
- Škarić, I. (1982.) *U potrazi za izgubljenim govorom*, Školska knjiga, Liber, Zagreb.
- Štiglic, M. (1886.) *Katoličko pastirsko bogoslovje*, Zagreb.
- Tafra, B. (2002.) *Jezikoslovac Šime Starčević*, pogovor u pretisku *Nova ricsoslovica iliriska*, Zagreb, 127-173.
- Teološki rječnik* (1992.) (ur. I. Zirdum), Forum bogoslova, Đakovo.
- Vince, Z. (1978.) *Putovima hrvatskoga književnog jezika*, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb.
- Zagorac, V. (1998.) *Homiletika*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb.
- Zora dalmatinska*, pretisak Erasmus i NSKZ, III, Zagreb, 1995.

'HOMILIES' BY ŠIME STARČEVIĆ

Summary

Šime Starčević (1784-1859) was a grammarian, polemicist, enlightenment and religious writer. In his work two periods can be identified: at the time of Napoleon's Illyria his grammar work is prevalent (he wrote two books, both were printed in Trieste in 1812), and in the second period his polemic and enlightenment-religious work prevails. The book *Homilies or Interpretation of the Gospel from 1850* belongs to the second period. This work deals with the contribution of Šime Starčević to Croatian homiletics. The author analyses the structure of the homilies, approach to the topic, shaping of text, functionality and linguistic feature of the homilies.

Key words: homily, faith, Gospel, Croatian language, lesson.

1. Naslovna strana djela Šime Starčevića

2. Stranica iz Homelija